



Echa wydarzeń historycznych w micie o Tezeuszu

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Ilustracja interaktywna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Robert Graves, *Mity greckie*, tłum. Henryk Krzeczkowski, Kraków 2011, s. 314.
- Źródło: Robert Graves, *Mity greckie*, tłum. Henryk Krzeczkowski, Kraków 2011, s. 312–313.
- Źródło: Robert Graves, *Mity greckie*, tłum. Henryk Krzeczkowski, Kraków 2011, s. 304–305.
- Źródło: Jan Parandowski, *Mitologia. Wierzenia i podania Greków i Rzymian*, Warszawa 1979, s. 192–193.
- Źródło: Lucilla Burn, *Mity greckie*, tłum. Robert Sucharski, Warszawa 1999, s. 33.
- Źródło: Lucilla Burn, *Mity greckie*, tłum. Robert Sucharski, Warszawa 1999, s. 38.
- Źródło: Robert Graves, *Mity greckie*, tłum. H. Krzeczkowski, Kraków 2011, s. 308.



Echa wydarzeń historycznych w micie o Tezeuszu

Siedem czynów Tezeusza

Źródło: Egisto Sani, Flickr, licencja: CC BY-NC-SA 2.0.

Ateńczycy szczycą się tym, że są pierwszym miastem na świecie, w którym panowała demokracja. Za jej ojca uważają Tezeusza. Istnienie demokracji w Atenach to fakt. Czy jednak rzeczywiście ten system polityczny został wprowadzony przez Tezeusza? Czy ktoś taki w ogóle istniał?

Twoje cele

- Poznasz mit o Tezeuszu.
- Dowiesz się, czym w rzeczywistości był labirynt w Knossos.
- Wyjaśnisz, w jaki sposób mit o Tezeuszu tłumaczył genezę zapasów jako dyscypliny sportowej.
- Wykażesz, że w micie o Tezeuszu zawarte są echa wydarzeń historycznych.

Tezeusz – bohater Ateńczyków i ateńczyków

Tezeusz należy do najbardziej czczonych herosów greckich. W szczególny sposób traktowano go zwłaszcza w rodzinnych Atenach oraz w całej Attyce, czyli historycznej krainie leżącej we wschodniej części starożytnej Grecji. Widziano w nim postać niemal dorównującą znaczeniem Heraklesowi – w niektórych [mitach](#) obaj herosi występują razem.

” Lucilla Burn

Mity greckie

Tezeusz był uosobieniem ateńskiego herosa. Jego osoba reprezentowała wszystko, co najlepsze i najbardziej charakterystyczne dla samych Ateńczyków. Został obdarowany większością tych nadludzkich cech, które przypisywano Heraklesowi, a jego czyny wyglądały równie imponująco. W porównaniu z Heraklesem był jednak subtelniejszy i bardziej cywilizowany, a jako prawdziwy mąż stanu mógł zaliczyć do swych dokonań nie tylko ufundowanie takich religijnych i społecznych instytucji, jak ateńskie święto Panatenajów [...], ale również polityczne zjednoczenie Attyki (*synojkismós*) i podwaliny ateńskiej [demokracji](#).

Źródło: Lucilla Burn, *Mity greckie*, tłum. Robert Sucharski, Warszawa 1999, s. 33.

Tezeusz – bohater mitów i dzieł historycznych

Informacje o niezwykłych przygodach Tezeusza podawały mity, głównie te, które wytworzyła kultura attycka. Na ich podstawie już w starożytności powstawały dzieła historyczne, które miały umacniać pamięć o herosie.

Lucilla Burn

” *Mity greckie*

Podstawowym źródłem naszej znajomości mitu o Tezeuszu jest Plutarch, grecki filozof, kapłan i moralista żyjący na przełomie I i II w. n.e. Wśród pism Plutarcha znajdujemy serię biografii (*Żywoty równoległe*) wybitnych Greków i Rzymian. Niektóre z postaci są historyczne, inne legendarne. W *Żywotach* Tezeusz jest zestawiony z Romulusem; stanowi to wyraźną wskazówkę, jaką polityczną rolę przypisywała mu tradycja: jeśli Romulus jest założycielem Rzymu, to Tezeusz jest ojcem ateńskiej demokracji.

Jak się wydaje, myśl ta powstała u schyłku VI w. p.n.e., gdy polityk ateński Klejstenes [...] zapoczątkował w mieście reformy demokratyczne. [...] Uważa się, że Tezeusz [...] ustanowił różne zgromadzenia, rady cywilne i sądowe, wprowadził święta i rozpoczął takie reformy ekonomiczne, jak na przykład bicie monety.

Źródło: Lucilla Burn, *Mity greckie*, tłum. Robert Sucharski, Warszawa 1999, s. 38.



Przedstawienie Tezeusza i Minotaura na garnkarstwie czarnofigurowym z VI w. p.n.e.

Źródło: dostępny w internecie: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Czasy Tezeusza

W XIX-wiecznych wydaniach *Żywotów* Plutarcha na początku części poświęconej Tezeuszowi pojawiają się informacje sytuujące życie tego herosa na osi czasu. Według nich Tezeusz urodził się ok. 450 lat przed pierwszymi igrzyskami, ok. 470 lat przed założeniem Rzymu, a więc ok. 1200 r. p.n.e. Potwierdzają one obecne już w antyku

przekonanie, że Tezeusz żył jedno pokolenie przed wybuchem wojny trojańskiej, natomiast w walkach między Grekami a Trojanami wzięli udział jego synowie.

” Robert Graves

Mity greckie

Taka chronologia nie ma pokrycia w faktach historycznych. Tezeusz jest wytworem fantazji i z pewnością przypisywane mu czyny nie zostały przez niego dokonane. Dotyczy to m.in. wspomnianego już wprowadzenia zasad demokratycznych w Atenach. Według mitów „Tezeusz dowiódł, że jest władcą przestrzegającym praw, i zapoczątkował politykę federalizacji, która w przyszłości miała stać się podstawa zamożności Aten. Do tej pory Attyka była podzielona na dwanaście samorządnych gmin, które zwracały się o radę do króla jedynie w nagłej potrzebie. [...] Tezeusz musiał zwracać się po kolei do każdego klanu i rodu, by nakłonić gminy do rezygnacji z autonomii. Łatwo znalazł posłuch u chłopów i niewolników, większość zaś obszarników pozyskał dla swego planu, obiecując, że obali monarchię i wprowadzi rządy demokratyczne. Dla siebie zatrzymał stanowisko naczelnego wodza i najwyższego sędziego. [...] Do Aten napłynęły olbrzymie tłumy, on zaś podzielił ludność Attyki na trzy warstwy, a mianowicie: na eupatrydów, „tych, którzy dobrze zasłużyli się ojczyźnie”, georgów, czyli „rolników”, i demiurgów, czyli „rzemieślników”. Eupatrydzi zajmowali się sprawami religii, z ich szeregów rekrutowali się urzędnicy [...]. Georgowie uprawiali ziemię [...], najliczniejsza zaś klasa demiurgów dostarczała rozmaitych rzemieślników [...]. Tak więc Tezeusz był pierwszym królem, który utworzył wspólnotę [...]

Źródło: Robert Graves, *Mity greckie*, tłum. Henryk Krzeczkowski, Kraków 2011, s. 312–313.

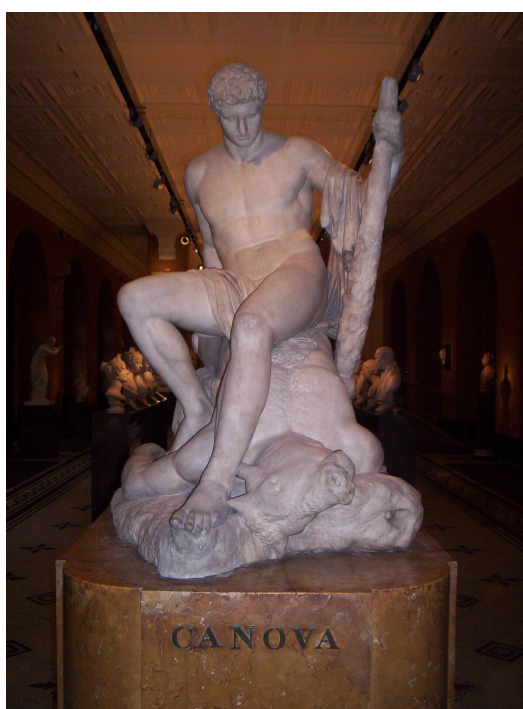
Fragment tekstu Roberta Gravesa przypomina o tym, co na temat Tezeusza „wiedzieli” starożytni mieszkańcy Aten, jednak twórca *Mitów greckich* dodaje:

Mity greckie

Element mityczny opowieści o Tezeuszu został wtopiony w podawaną do wierzenia historię konstytucyjną Aten, ale data federalizacji Attyki jest o kilkaset lat za wczesna. Reformy Tezeusza są propagandą z V w., wymyśloną prawdopodobnie przez Kleistenesa.

Źródło: Robert Graves, *Mity greckie*, tłum. Henryk Krzeczkowski, Kraków 2011, s. 314.

Tezeusz – bohater politycznej propagandy



Antonio Canova, *Tezeusz*, 1782, Muzeum Wiktorii i Alberta, Londyn

Źródło: dostępny w internecie: Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Dlaczego opowieści o Tezeuszu wykorzystywano do politycznej propagandy? Żyjący na przełomie VI i V w. p.n.e. polityk ateński Kleistenes (Kleistenes) zapoczątkował w swoim mieście reformy demokratyczne, których efektem było podzielenie społeczności ateńskiej na trzy klasy społeczne, a także – dążenie do federalizacji Attyki. Powołanie się na Tezeusza legitymizowało te przedsięwzięcia. Podobnie pamięć o herosie wykorzystał w polityczny sposób wódz Kimon (ok. 510–449 r. p.n.e.). Dzięki jego aktywności pozycja Aten wśród innych greckich miast była bardzo wysoka, co wynikało m.in. z sukcesów militarnych w wojnie

z Persami. Duże znaczenie dla wzmocnienia poczucia, że Ateny to wyjątkowe państwo, miało też odnalezienie przez Kimona grobu Tezeusza na wyspie Skiros. Sprowadzenie zwłok wielkiego bohatera do ojczyzny dało okazję do zmanifestowania jedności w trakcie obrzędów złożenia kości do grobu. Mauzoleum stało się miejscem azylu dla zbiegłych niewolników i miejskiej biedoty – nawet po śmierci Tezeusz był traktowany jak twórca demokracji.

Wykorzystywanie mitu o Tezeuszu dla celów propagandowych nie oznacza jednak, że całość opowieści o ateńskim herosie należy uznać za fantazję. Można w niej dostrzec echa historycznych wydarzeń. Nie oznacza to wyłącznie obecności w micie analogii do pojedynczych incydentów, ale też do historycznie potwierdzonych obrzędów.

Słownik

demokracja

(gr. *dēmos* – lud, *krátos* – władza) – władza ludu, narodu; forma ustroju politycznego państwa, w którym wola większości obywateli jest źródłem władzy

mit

(gr. *mýthos* – opowiadanie, fikcja, bajka) – opowieść wyrażająca wierzenia określonej społeczności, zwłaszcza archaicznej, dotycząca przede wszystkim tego, co wydarzyło się na początku i opowiadająca m.in. o powstaniu bogów, kosmosu czy rodzaju ludzkiego

Ilustracja interaktywna

Polecenie 1

Na podstawie informacji na temat przygód Tezeusza napisz tekst, w którym wykażesz, że potwierdzany przez dokumenty historyczne obyczaj lub obrządek ma swoje wyjaśnienie w micie o ateńskim herosie.

Polecenie 2

Przedstaw w krótkim tekście prawdopodobne źródło mitu o walkach Greków z Amazonkami.



Tezeusz odnajduje pamiątki po ojcu



Nicolas Poussin [czytaj: nikola pusa], *Tezeusz znajduje miecz swojego ojca*, ok. 1638

domena publiczna

„Najświetniejszy bohater ateński, Tezeusz, był obcego pochodzenia. Ojciec jego Ajgeus (Egeusz) zawojował Attykę orężnie. Matką jego była Ajtra, królewna z Trojzeny. Ajgeus porzucił ją, lecz zanim się rozstali, pokazał jej miecz i sandały, które ukrył pod ogromnym głazem, i powiedział, że gdy ich syn dorośnie, niech mu każe dźwignąć ów kamień i zabrać leżące tam rzeczy. [...] Tezeusz chował się zdrowo, a kiedy miał lat pięć, poznał Heraklesa [...]. Odtąd Tezeusz chciał być takim jak Herakles. Nadszedł wreszcie czas, kiedy matka zaprowadziła go do owego kamienia. Młodzieniec z łatwością głaz odwalił, zabrał miecz i sandały i ruszył do Aten do ojca, Ajgeusa.

Źródło: Jan Parandowski, *Mitologia. Wierzenia i podania Greków i Rzymian*, Warszawa 1979, s. 190–191.

Wydarzenia związane z narodzinami i wczesnym dzieciństwem Tezeusza nie znajdują potwierdzenia w dokumentach historycznych, ale ich opis wiąże się z obrzędami koronacyjnymi w starożytnej Grecji: sandały i miecz były wówczas symbolami władzy królewskiej, a wyciąganie miecza ze skały należało do elementów powtarzanych w trakcie koronowania.

Sinis



Elpinikos, *Tezeusz i Sinis*, ok. 490–480 p.n.e.

domena publiczna

Wśród zwycięstw Tezeusza odniesionych w drodze do Aten wymienia się pokonanie Sinisa:

” Na Przesmyku Korynckim położył trupem potwornego olbrzymia Sinisa, zwanego Pityokamptesem („Naginaczem-Sosen”), który zmuszał wędrowców, by mu pomogli przygiąć sosnę, a on niespodzianie ją puszczał i biedacy wyrzucani byli w górę jak z katapuły; albo przywiązywał nieszczęsnych do dwóch drzew, które potem rozsuwał, by ginęli rozdarci. Tezeusz w taki sam sposób, jak on to innym czynił, uśmiercił okrutnika.

Źródło: Jan Parandowski, *Mitologia. Wierzenia i podania Greków i Rzymian*, Warszawa 1979, s. 406.

Badacze doszukują się w opowieści o tym pojedynku echa przemian w wierzeniach Greków. Wśród czczonych przez nich bogów znajdował się Boreasz, uosabiający wiatr północny. Zgładzenie Pityokamptesa traktowane jest jako motyw upamiętniający (zresztą nieskuteczną) likwidację kultu Boreasza w Atenach.



Douris, *Tezeusz zanurza Skirona w morzu*, ok. 480 p.n.e.

Carole Raddato from FRANKFURT, Germany, CC BY-SA 2.0, Wikimedia Commons

Potwierdzeniem odwagi Tezeusza było zwycięstwo, jakie w okolicach Megary odniósł nad Skironem (Skejronem). Nad brzegiem morza, na urwistych skałach wznosiła się twierdza bandyty Skirona, który siadał na skale i zmuszał przechodzących, by myli mu stopy. Kiedy ci się pochylali, strącał ich ze skały do morza, a tam ofiary pożerał nieszczęśników olbrzymi żółw. Tezeusz odmówił umycia nóg Skironowi i zrzucił do morza.

Ta przygoda upamiętniała jeden z obrzędów występujących w starożytnej Grecji.

” Słowo skiron oznacza „parasol”, nazwa zaś miesiąca Skirophorion wywodzi się od parasoli, które w czasie kobiecego święta Demeter i Kory¹ noszą w uroczystej procesji z Akropolu kapłan [...] i kapłanka. [...]

Historie Skirona [...] oparte są widocznie na serii obrazów przedstawiających obrzęd zrzucenia świętego króla jako farmakosa² z Białej Skały. [...]. Skiron, który szykuje się do strącenia kopniakiem wędrowca do morza, jest farmakosem przygotowywanym do czekających go perypetii podczas Skiroforii obchodzonych w ostatnim miesiącu roku, czyli w połowie lata. [...] Trzecia scena, uważana za zemstę Tezeusza na Skironie, przedstawia farmakosa spadającego z przestworzy z parasolem w ręce [...], a parasol jego, unoszony przez fale, jest z pewnością owym rzekomym żółwiem mającym go pożreć [...].

Wszystkie te wyczyny Tezeusza są prawdopodobnie ze sobą powiązane. Gramatycy wiążą biały parasol z gipsowym wizerunkiem Ateny.

Przypomina to białe kukły [...] wrzucane raz do rzeki raz do roku podczas majowego oczyszczania świątyń.

Źródło: Robert Graves, *Mity greckie*, przeł. Henryk Krzeczkowski, Kraków 2011, s. 294–296.

¹ Demeter to w mitologii greckiej bogini urodzaju, a Kora-Persefona to jej córka, a żona Hadesa

² (gr. *pharmakós*) – w starożytnej religii greckiej była to ofiara (człowiek lub zwierzę) składana podczas rytuału, który miał przebłagać bogów, uratować przed klęską itd.

4

Kerkyon



Aisón, *Tezeusz walczy z Kerykonem*, ok. 430 p.n.e.

Luis García, CC BY-SA 3.0, Wikimedia Commons

W Eleusis Tezeusz napotkał siłacza Kerkyona, który zmuszał wędrowców do zapasów, a następnie miażdżył w zapaśniczym uścisku. Tezeusz sprytnie chwycił go za kolana, uniósł i cisnął o ziemię. Po tym wydarzeniu Grecy uznawali go za twórcę zapasów, jednej z najważniejszych dyscyplin sportowych – w starożytności walki tego typu odbywały się w trakcie igrzysk olimpijskich, a jej zwycięzców traktowano jak bohaterów narodowych, niemal herosów.

5

Minotaur – labirynt



Autor nieznany, *Tezeusz ucina głowę Minotaurowi*

Pascal Radigue, CC BY-SA 3.0, Wikimedia Commons

Jednym z najbardziej znanych epizodów z dziejów Tezeusza jest ten, który miał miejsce na Krecie. Wcześniej Tezeusz dotarł do Aten. Nie został od razu rozpoznany przez ojca, do czego przyczyniła się czarodziejka Medea, niechętna przybyszowi, który mógł w przyszłości przejąć władzę w mieście zamiast syna jej i Ajgeusa. Ona też spowodowała, że cudzoziemiec został wysłany na rządzoną przez króla Minosa Kretę. Celem wyprawy było zabicie uwięzionego w labiryncie potwora Minotaura, pożerającego młodych Ateńczyków, przysyłanych tam w ramach daniny po przegranej wojnie.

Według historyków, ten epizod nawiązuje do autentycznych sporów prowadzonych przez Ateny i Kretę, których celem było zdobycie dominacji w regionie. Sam labirynt stał się też bardzo często przywoływanym motywem w sztuce i literaturze. Badacze kultury starożytnej uważają, że skomplikowana, wielopiętrowa konstrukcja pałacu królewskiego w Knossos na Krecie stała się źródłem wyobrażeń na temat labiryntu, czyli zbudowanej przez Dedala siedziby dla Minotaura. Płatanina korytarzy symbolizuje zagubienie w rzeczywistym świecie (np. obcym mieście), ale również jest metaforą niezbadanej, pełnej tajemnic ludzkiej psychiki.

6

Ariadna



Mastos, *Dionizos i Ariadna*

domena publiczna

Wręczając Tezeuszowi kłębek nici kreteńska księżniczka Ariadna, pomogła mu wydostać się z labiryntu. Po zabiciu potwora Tezeusz zabrał ją ze sobą do Aten.

” Kochali się bardzo, coś jednak musiało się po drodze odmienić, gdyż Tezeusz kazał wynieść śpiącą Ariadnę i zostawić ją na wyspie Naksos. Chłód ranny budzi ją ze snu. Ariadna rozgląda się dokoła i widzi jakieś obce i puste wybrzeże, nad którym świeci pobladyły księżyc. Woła Tezeusza i słyszy, jak skały powtarzają za nią to imię. Wbiega na górę i zdaje się jej, że w oddali widać żagiel okrętu. [...] Płacze. Idzie wybrzeżem i nie spotyka śladu ludzi. Płacze z żalu za ojczyzną, za domem i ze strachu, że w tym pustkowiu rzuci się na nią zwierz dziki. [...] W tej chwili góry napełniają się zgiełkiem [...]. Gdy Ariadna otwiera oczy, zbliża się do niej Dionizos, piękny jak dzień, bierze ją za rękę i mówi: „Piękna pani! Kocham cię i pragnę, żebyś była moją żoną”. Ariadna przymyka powieki, bo zdaje się jej, że śni. [...] Porzucona kochanka Tezeusza została małżonką boga wina i ślub odbył się na tej samej wyspie Naksos, która swym kształtem przypomina liść winnej latorośli.

Źródło: Jan Parandowski, *Mitologia. Wierzenia i podania Greków i Rzymian*, Warszawa 1979, s. 190–197.

Według Roberta Gravesa (1895-1985), angielskiego badacza mitologii, historia nieszczęśliwej miłości Ariadny do Tezeusza nawiązuje do ówczesnych wierzeń Greków.

” „Ariadna” – a Grecy słowo to rozumieli jako „Ariagne” („bardzo święta”) – był to prawdopodobnie tytuł bogini księżyca czczonej w tańcu i na arenie [...]. Zaślubiając kapłankę księżyca, Tezeusz stawał się królem, panem Knossos [...]. System matrilinarny¹ pozbawiał jednak następczynię tronu wszelkich praw do posiadłości, jeśli towarzyszyła małżonkowi poza granice kraju; oto dlaczego Tezeusz nie przywiózł Ariadny do Aten, dlatego pozostawił ją na widocznej w Knossos wyspie kreteńskiej Dia.

Źródło: Robert Graves, *Mity greckie*, przeł. Henryk Krzeczkowski, Kraków 2011, s. 310.

¹ system matrilinarny – system pokrewieństwa, w którym dzieci po urodzeniu są włączane do grupy matki i pozostają jej członkami przez całe życie

7

Czarny żagiel

” Tymczasem Tezeusz wesoło wracał do Aten. Ale zapomniał zmienić na okręcie żagiel czarny na szkarłatny, jak o to prosił Ajgeus. Stary król patrzył z wysokości skały nadmorskiej. Słabe oczy niewiele już mogły dojrzeć na migotliwej powierzchni wody. Pytał więc co chwila otaczających, czy nie widzą okrętu Tezeusza i jaki na nim żagiel. Nagle wszystkich twarze sposepniały: zbliżał się znany statek, o czarnych żaglach. Ajgeus, pewny, że syn zginął, rzucił się z rozpacz do morza.

W tej chwili właśnie okręt Tezeusza zawinął do portu Faleron. Bohater wysiadł i zabrał się przede wszystkim do ofiar, które ślubował bogom. Jednocześnie wysłał do miasta herolda, aby zaniósł ojcu dobrą nowinę. Herold spotkał na gościńcu tłum ludzi opłakujących śmierć króla, wielu jednak powitało go radosnymi okrzykami, jako zwiastuna pomyślnych wieści, i ofiarowało mu wieńce w nagrodę. [...] Posłyszawszy to Tezeusz i wszyscy, którzy z nim byli, skierowali się ku miastu płacząc i wznosząc okrzyki. Pamięć tego dnia święcono podczas Oschoforiów, dokładnie odtwarzając dwojaki nastrój uroczystości: żałobny z powodu śmierci Ajgeusa i radosny z powodu szczęśliwego powrotu Tezeusza.

Źródło: Jan Parandowski, *Mitologia. Wierzenia i podania Greków i Rzymian*, Warszawa 1979, s. 193–194.

” Historycy kultury doszukują się w tych wydarzeniach nawiązań do obyczajów panujących w dawnych czasach. „Ósmego dnia Pyanepsionu (października) – jest to dzień powrotu z Krety – wierni Ateńczycy tłumnie schodzą się nad brzegiem morza z garnkami, w których gotują rozmaite gatunki fasoli, by przypomnieć dzieciom, jak to Tezeusz, zmuszony do ograniczenia racji swej załogi, po wylądowaniu całej pozostałej prowiant ugotował w jednym kotle [...].

W przedhelleńskich czasach jedzenie fasoli było, jak się zdaje, zakazane. Pitagorejczycy¹ nie jedli fasoli, ponieważ mogły w niej przebywać dusze przodków, i mężczyzna, w przeciwieństwie do kobiety, jedząc fasolę, mógł pozbawić swego lub jej przodka możliwości ponownego przyjścia na świat. Ludowe święto fasoli świadczyłoby wobec tego o świadomym wyszydzaniu przez Hellenów bogini, która to tabu narzuciła.

Źródło: Robert Graves, *Mity greckie*, przeł. Henryk Krzeczkowski, Kraków 2011, s. 306 i 311.

¹ członkowie szkoły filozoficzno-religijnej założonej w VI w. p.n.e. przez greckiego matematyka i mistyka Pitagorasa

8

Amazonki



Autor nieznany, *Tezeusz walczący z królową Amazonek*, ok. 500 p.n.e.

Zde, CC BY-SA 4.0, Wikimedia Commons

” Po śmierci Ajgeusa dokonał Tezeusz wielkiego dzieła zjednoczenia wszystkich rodów i gmin attyckich w jedną całość państwową, ze stolicą w Atenach. Równocześnie zrzekł się władzy królewskiej i utrwalił pierwsze zasady ustroju republikańskiego. Urządziwszy w ten sposób sprawy krajowe ruszył nad Morze Czarne, aby idąc śladami Heraklesa spróbować walki z Amazonkami. Skończyło się na tym, że porwał królową Amazonek, Antiope, i wpłatał Ateny w długotrwałą wojnę z tym dziarskim plemieniem kobiet. Antiope umarła, pozostawiając mu syna, Hipolita.

Źródło: Jan Parandowski, *Mitologia. Wierzenia i podania Greków i Rzymian*, Warszawa 1979, s. 193–194.

W walkach między wojskiem Tezeusza i Amazonkami Robert Graves dostrzega echa wydarzeń historycznych.

” Słowo *amazonki* wywodzi się zazwyczaj od *a* i *mazon*, „bez piersi”, ponieważ wierzano, że amazonki ucinają sobie jedną pierś, by lepiej mierzyć z łuku (ale jest to koncepcja fantastyczna). Prawdopodobnie jest to słowo ormiańskie oznaczające „kobiety księżycowe”. Ponieważ kapłanki bogini księżyca [...] były uzbrojone, [...] wygląda na to, że relacje podróżników wpłynęły na mylną interpretację pewnych starożytnych obrazów ateńskich przedstawiających wojownicze kobiety [...]. Obrazy te [...] przedstawiały bądź tę walkę między przedhelleńskimi kapłankami Ateny o urząd arcykapłański, bądź też najazd Hellenów na Attykę i opór im stawiony.

Źródło: Robert Graves, *Mity greckie*, przeł. Henryk Krzeczkowski, Kraków 2011, s. 315–317.



Antoine-Louis Barye [czytaj: antuan lui bari], *Tezeusz walczący z Centaurem*

CC 0

” Tezeusz miał wypróbowanego przyjaciela w księciu tesalskim, Pejritoosie. [...] Kiedy Pejritoos żenił się z piękną Hipodamią, Tezeusz przyjechał na wesele. Uroczystość odbywała się w stolicy Lapitów, nad którymi panował Pejritoos. Na ucztę zaproszono kilkunastu centaurów. [...] Ci centaury, pół ludzie, pół konie, wiedli życie dzikie, na łowach i rozbojach. Karmili się surowym mięsem i łatwo się upijali. Na godach Pejritoosa i Hipodamii przebrali miarę, zaczęli wyprawiać brewerie i porywać kobiety. Zawrzała walka, a ponieważ zbiegli się centaury z całej Tesalii, wynikła groźna wojna. Wreszcie wypędzono dzikusów z kraju.

Źródło: Jan Parandowski, *Mitologia. Wierzenia i podania Greków i Rzymian*, Warszawa 1979, s. 193–195–196.

Graves twierdzi, że:

” Wydaje się rzecz nieprawdopodobną, by bitwa między Lapitami i centaurami [...] mogła być jedynie upamiętnieniem zwyczajnej walki pogranicznych szczepów. Wydarzenie to [...] było zapewne echem rytualnego obrzędu posiadającego doniosłe znaczenie dla wszystkich

Hellenów. [...] Tego rodzaju obrzęd stanowił [...] integralną część starożytnej koronacji.

Źródło: Robert Graves, *Mity greckie*, przeł. Henryk Krzeczkowski, Kraków 2011, s. 323–324.

Mapa Grecji z informacjami o czynach Tezeusza

Źródło: Wikimedia Commons, [Peripheries_of_Greece_numbered.svg](#); [*Greek_Macedonia_map_with_subdivisions.svg](#);

[*Greece_2011_Periferiakes_Enotites.svg](#); Pitichinaccio derivative work: Philly boy92 (talk) derivative work: Fulvio314,

licencja: CC BY-SA 3.0.

Sprawdź się

Teksty do ćwiczeń

Jan Parandowski *Mitologia*

„ Jan Parandowski

Mitologia. Wierzenia i podania Greków i Rzymian

Oto przyjechali z Krety od króla Minosa posłowie z żądaniem dorocznego haraczu. Straszny to był haracz. Siedem dziewcząt i siedmiu chłopców wybierano losiem z rodzin obywatelskich, aby ich zawieźć na żer dla kreteńskiego potwora o byczej głowie, Minotaura. Tezeusz oświadczył, że pojedzie zabić owo krwi chciwe monstrum. Ajgeus dał mu czerwony żagiel, prosząc, aby go rozpiął w razie szczęśliwego powrotu. Jeżeli zaś wszyscy zginą, niech majtkowie pozostawią czarny żagiel, który już z daleka zwiastować będzie nieszczęście.

Kiedy Tezeusz przybył na Kretę i zjawił się na dworze Minosa, oczy wszystkich patrzyły nań złowrogo i podejrzliwie. Tylko córka królewska, Ariadna, patrzyła nań inaczej [...].

Minotaur żył we wspinałym gmachu, zwanym labiryntem. Było tam tyle pokoi, przejść, sieni, schodów i krużganków, że ktokolwiek wszedł, już drogi powrotnej znaleźć nie mógł. Lecz Ariadna dała pięknemu Ateńczykowi kłębek nici i pouczyła, co ma robić. Tezeusz przywiązał nić u wejścia do labiryntu i w miarę, jak się zapuszczał w zawrotną głąb gmachu, rozsnuwał kłębek.

Wreszcie spotkał Minotaura, zabił go i wyszedł tą samą drogą, nawijając nici na kłębek. Po czym wsiadł na okręt i odpłynął.

A z nim Ariadna.

Kochali się bardzo, coś jednak musiało się po drodze odmienić, gdyż Tezeusz kazał wynieść śpiącą Ariadnę i zostawić ją na wyspie Naksos.

Źródło: Jan Parandowski, *Mitologia. Wierzenia i podania Greków i Rzymian*, Warszawa 1979, s. 192–193.

Robert Graves *Mity greckie*

Pokaż ćwiczenia:   

Ćwiczenie 1



Zaznacz poprawnie użyte wyrazy lub grupy słów:

Tezeusz jest ☐ bohaterem mitologicznym ☐ / ☐ postacią autentyczną ☐ , a czyny, które mu się przypisuje ☐ to wytwór fantazji ☐ / ☐ mają potwierdzenie w dokumentach ☐ .
☐ Mimo to ☐ / ☐ W związku z tym ☐ można w nich znaleźć echa wydarzeń historycznych.

Ćwiczenie 2



Według mitów do czynów Tezeusza należą:

☐ pokonanie Heraklesa

☐ zorganizowanie pierwszych igrzysk olimpijskich

☐ zjednoczenie gmin attyckich

☐ udział w wojnie trojańskiej

☐ stworzenie podstaw demokracji ateńskiej

☐ ufundowanie świąta Penatajów

Ćwiczenie 3



Jednym z dowodów na to, że Tezeusz naprawdę istniał, był dla Ateńczyków fakt, że:

- ☐ Ateny były najważniejszym państwem-miastem w Grecji.
- ☐ pozycja Tezeusza wśród Greków przypominała tę, którą zajmował Romulus w wierzeniach Rzymian.
- ☐ polityk Klejstenes podzielił społeczeństwo ateńskie na trzy klasy społeczne.
- ☐ wódz Kimon odnalazł jego grób na wyspie Kiros.

Ćwiczenie 4



W jaki sposób mit o Tezeuszu uzasadniał istnienie zapasów jako dyscypliny sportowej? Wyjaśnij to w krótkim tekście.

Ćwiczenie 5



Napisz w liczącym co najmniej 50 słów tekście, w jaki sposób starożytni historycy wyjaśniali powód, dla którego Ateńczycy musieli na Kretę wysyłać swoich obywateli jako zakładników.

Ćwiczenie 6



Napisz tekst, w którym przywołasz wyjaśnienia historyków, tłumaczących, jakie funkcje pełniła budowla upamiętniona w micie o Tezeuszu jako labirynt zamieszkały przez Minotaura.

Ćwiczenie 7



Wykaż w krótkim tekście, że mit o Tezeuszu zawierał wyjaśnienia wskazujące na okoliczności zawarcia sojuszu między Atenami a Kretą.

Ćwiczenie 8



Napisz plan wystąpienia, w którym wyjaśnisz, jakie wydarzenia historyczne zostały uwiecznione w opowieści na temat zabicia Minotaura przez Tezeusza.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Echa wydarzeń historycznych w micie o Tezeuszu

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

- 11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i topoty oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;
- 14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;
- 15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
- 4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;
- 8) tworzy plan kompozycyjny i dekompozycyjny tekstów o charakterze argumentacyjnym;
- 11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;
- 12) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.

IV. Samokształcenie.

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

1) odczytuje tekst w jego warstwie semantycznej i semiotycznej;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

2) wykorzystuje teksty naukowe w interpretacji dzieła sztuki;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- omawia mit o Tezeuszu;
- wykazuje, że w micie o Tezeuszu zawarte są echa wydarzeń historycznych.
- wyjaśnia, dlaczego czczono Tezeusza.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- z użyciem e-podręcznika;

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel prosi uczniów, aby przed zajęciami zapoznali się z mitem o Tezeuszu.

Faza wprowadzająca:

1. W pierwszej części zajęć nauczyciel prezentuje uczniom fragmenty materiału dotyczącego charakterystyki Tezeusza.
Nauczyciel rozpoczyna dyskusję z uczniami od pytania o to, dlaczego czczono Tezeusza. Jak to się stało, że ta postać opisywana była w mitach i trafiła również do dzieł historycznych? W celu dopełnienia informacji uczniowie zapoznają się z treścią sekcji „Wprowadzenie”.
Nauczyciel przedstawia uczniom cele lekcji i zapisuje jej temat na tablicy.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie pracują z multimediami i wykonują polecenia. Koncentrują swoją uwagę na przygodach Tezeusza. Wykazują, że potwierdzany przez dokumenty historyczne obyczaj lub obrządek ma swoje wyjaśnienie w micie o ateńskim herosie. Ponadto, przedstawiają prawdopodobne źródło mitu o walkach Greków z Amazonkami.

W celu uzupełnienia zdobytej wiedzy, uczniowie zapoznają się z treścią sekcji „Przeczytaj”. Poznają Tezeusza jako bohatera politycznej propagandy.

2. Uczestnicy lekcji dzielą się na dwa zespoły. Grupa pierwsza rozwiązuje zadania: 1, 2, 5, grupa druga – 3, 4, 6. Ćwiczenia 7 i 8 wykonywane są wspólnie. Chętne osoby przedstawiają rozwiązania na forum.

Faza podsumowująca:

1. Podsumowanie lekcji stanowi rozmowa na temat tego, co wpłynęło na fakt, że Tezeusz stał się ulubionym bohaterem różnych tekstów kultury (np. poetyckich, malowideł, rzeźb).

Praca domowa:

1. Wyjaśnij, z jakiego powodu mitycznego Tezeusza – nawet w czasach współczesnych – uznaje się za twórcę demokracji.

Jan Parandowski

Mitologia. Wierzenia i podania Greków i Rzymian

Po śmierci Ajgeusa dokonał Tezeusz wielkiego dzieła zjednoczenia wszystkich rodów i gmin attyckich w jedną całość państwową, ze stolicą w Atenach.

Równocześnie zrzekł się władzy królewskiej i utrwalił pierwsze zasady ustroju republikańskiego. Urządziwszy w ten sposób sprawy krajowe, ruszył nad Morze Czarne, aby idąc śladami Heraklesa, spróbować walki z Amazonkami. Skończyło się na tym, że porwał królową Amazonek, Antiope, i wplątał Ateny w długotrwałą wojnę z tym dziarskim plemieniem kobiet.

Jan Parandowski, *Mitologia. Wierzenia i podania Greków i Rzymian*, Warszawa 1979.

Materiały pomocnicze:

- Zbigniew Herbert, *Historia Minotaura*, [w:] tegoż, *Król mrówek. Prywatna mitologia*, Kraków 2001.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Ilustracja interaktywna” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.